

Игор Николић,¹ Слободан Кодела²

¹доцент, Факултет уметности Универзитета у Нишу, Србија

²ванредни професор, Факултет уметности Универзитета у Нишу, Србија

¹igorNIK.fu@gmail.com, ²kboban64@gmail.com

ПРИКАЗ МОГУЋНОСТИ ИДЕНТИФИКАЦИЈЕ МУЗИЧКИ ТАЛЕНТОВАНЕ ДЕЦЕ НА ПРИМЕРУ СТРУКТУРИРАНИХ ПРОГРАМА У САД

Сажетак

Оптималан развој музичког талента условљен је његовим правовременим препознавањем и подстицањем, у вези чега постоји консензус међу релевантним ауторима. Образовни систем у Србији омогућава музички талентованој деци да свој потенцијал адекватно реализују, имајући у виду велики број као и добру распрострањеност основних музичких школа. Међутим, истраживање реализовано 2015. године које је обухватило узорак од 514 ученика млађег школског узраста показало је да велики број музички способне деце не похађа музичку школу, као и да није укључен у додатне музичке активности у оквиру општег образовања, што указује на недостатке при препознавању музичког потенцијала. У односу на наведено, циљ рада је приказ и анализа структурираних програма идентификације насталих на подручју Сједињених Америчких Држава, чији елементи и принципи могу бити од користи при конципирању система који би се применио у нашој земљи. Коришћене су историјска и дескриптивна метода уз примену технике анализе садржаја. Један од анализираних програма под називом *Dance/Music/Theater Talent Assessment Process* настао је са циљем препознавања талентоване деце у области плеса, музике и глуме. Приказ овог програма у раду је ипак ограничен на област музичког талента, где процес подразумева специјализован рад са децом уз примену технике посматрања (један час недељно у току пет недеља). Програм *MusicLink* функционише као фондација чији је циљ да деци која поседују музички потенцијал омогући адекватну музичку наставу. Важно је навести податак да је захваљујући овом програму више од 6.000 деце из САД-а добило одговарајућу музичку образовну подршку. Поред наведених, различите савезне државе САД-а развиле су своје програме, који се (уз извесне разлике у конструкцији мерних инструмената и операционализацији примењених индикатора) заснивају на заједничким принципима и најчешће реализују у неколико фаза – почевши од скрининга и/или номинација, преко евалуације добијених података, све до формирања препоруке од стране стручног тима. Анализирајући наведене програме, принципе, мерне инструменте, резултате истраживања, као и искуства из праксе, аутори закључују да би конципирање модела идентификације који би био применљив у Србији и импле-

ментиран у опште основно образовање омогућило успешније препознавање и подстицање музичког талента код деце.

Кључне речи: музички таленат, музичке способности, препознавање, програми идентификације, САД

Увод

Процес препознавања и подстицања даровитих, а у оквиру тога и музички талентованих појединаца, једно је од актуелних питања у светским научним круговима. Можемо рећи да се и на нашим просторима значајна пажња поклања релевантним темама, где истраживања психолога (Mirković-Radoš, 1998; Radoš, 2010; Bogunović, 2010) и њихова сарадња са музичким педагозима доприносе да се дефинишу природа и структура музичких способности и музичког талента, као и да се сагледају фактори који утичу на достизање успешности у домену музике како би се позитивно утицало на развој наставне праксе. Нека од ранијих истраживања аутора ових редова такође су усмерена на дефинисање елемената музичког талента – музичких способности (Nikolić, Blažič i Kodela, 2016), музичке креативности (Nikolić i Kodela, 2016), мотивације (Nikolić i Kodela, 2018) – са циљем да се допринесе препознавању музички талентованих појединаца и организацији рада са њима.

Систем формалног музичког образовања у Србији представља значајну могућност за правовремени и адекватан развој музичког талента деце и младих. На то упућује добра распрострањеност и велики број основних музичких школа у Србији (36, према: <http://zmbss.org>). Ипак, резултати емпиријског истраживања реализованог на узорку ученика млађег школског узраста (N=514) указали су на одређене недостатке који захтевају посебну пажњу:

- Међу децом која не похађају музичку школу евидентан је значајан број ученика са високим степеном музичких способности. Наиме, од 129 ученика из прве, највише категорије способности, њих 103 (79,8%) није укључено у формално музичко образовање, а претпоставља се да би велики број ове деце имао користи од музичке обуке у смислу музичког, али и целокупног развоја.
- Постоји диспропорција броја ученика који се музички образују према месту становања: 11,7% ученика градских основних школа похађа и музичку школу, док је код деце са приградских и сеоских подручја тај проценат значајно мањи – 1,8%. Штавише, узимајући у обзир 10% ученика из нашег узорка са највишим музичким способностима (N=51) може се увидети да из приградских и сеоских средина потиче петнаесторо деце (29,4%), а ни једно од њих не похађа музичку школу.
- Могућности учешћа у слободним музичким активностима у школи – хору и оркестру – само су делимично искоришћене. Већина ученика (76,7%) из прве категорије способности није укључена у слободне

музичке активности, док је само 1,6% целокупног узорка ученика ангажовано у школском оркестру (детаљније у: Николић, 2017).

Можемо претпоставити да су наведени резултати бар једним делом условљени недостатком применљивог система идентификације у нашој земљи, којим би деца са музичким потенцијалом била препозната и усмерена ка одговарајућим видовима образовне подршке.¹ Са тим циљем, у раду су образложени и анализирани неки од постојећих програма који се користе на подручју Сједињених Америчких Држава, чији се принципи и делови садржаја могу, уз неопходну адаптацију, применити и при конципирању програма за препознавање музички талентоване деце у нашем образовном систему.

Програм *Dance/Music/Theater Talent Assessment Process*

Имајући у виду потребу за формирањем система идентификације и развоја уметничких талената, њујоршка организација *ArtsConnection* почела је 1983. године да развија програм за препознавање талентоване деце у области плеса, музике и глуме (према Oreck, 2001; Oreck et al., 2003). Овај програм идентификације под називом *Dance/Music/Theater Talent Assessment Process (D/M/T TAP)* базира се на претпоставци да су сва деца потенцијално талентована, те да први круг идентификације треба да обухвати целокупну школску популацију. Емпиријска истраживања у оквиру развоја овог процеса реализована су са ученицима различитог узраста (од 2. до 12. разреда према америчком образовном систему), на основу чега је четврти разред одабран као најпогоднији за почетак реализације овог програма. Деветогодишњаци су, према речима аутора, спремни да одлучују о „активностима у којима желе да учествују, али остају отворени за нове ствари” (Oreck, 2001: 8).

D/M/T TAP систем ослања се на специјализовану инструкцију (један час недељно у току пет недеља) у оквиру које се техником систематског посматрања препознају карактеристике талентованих ученика и у којој учествује минимум троје процењивача – двоје експерата и разредни наставник. Како би препознавање жељених карактеристика било објективно користи се једноставна чек листа која у области музике садржи осам индикатора (Табела 1). Систем оцењивања је следећи:

- уколико процењивач код појединог ученика препозна тражену особину или вид понашања, на одговарајуће место у чек листи уписује знак „+“;

¹ Као значајну могућност за препознавање музичког потенцијала треба навести и психолошке тестове музичких способности који су стандардизовани за примену у Србији, али њихова употреба у наставној пракси (барем када је у питању идентификација музичког талента) није устаљена. Према законским одредбама, ову врсту тестирања може да изводи само психолог, због чега је педагозима онемогућено да самостално користе стандардизоване тестове (упор. Николић и Кодела, 2015).

- након одржаног часа сабира се број „плусева” који је појединачни ученик добио;
- додатно, сваки процењивач даје укупну оцену (на скали од 1 до 5) за сваког ученика;
- час је праћен краћом панел дискусијом коју процењивачи воде о сваком ученику.

У односу на добијене резултате и консензус експерата и наставника, процес од пет недеља коначно указује на ученике са највишим музичким потенцијалом, тј. на појединце за које се сматра да ће имати највише користи од додатног специјализованог музичког образовања. Како би се смањила могућност грешке, али и због индивидуалног карактера музичког развоја, предвиђено је да се скраћене верзије овог програма понове у петом и шестом разреду.

Табела 1. Индикатори музичког талента и бихејвиорални описи из програма D/M/T TAP (Oreck et al., 2003: 93)

Вештине	1. Ритам • ритам изражава покретом • способан је да задржи стабилан ритам • успешно понавља ритмичке обрасце • уме да изводи ритмове • чека одговарајући тренутак за почетак • уме да препозна ритмичку пулсацију	2. Перцепција звука • опажа разлике у звуку и висини тона • реагује на динамику • тачно репродукује тонске висине • успешно понавља мелодијске фразе • у стању је да прати своју деоницу при извођењу	3. Координација • лако се креће кроз простор • способан је да ради две или више ствари истовремено • контролише тело у покрету и мировању • успешно изводи репетитивне обрасце • добро координише леву и десну руку
Мотивација	4. Ентузијазам • одговара са задовољством • има жељу за учешћем • знатижељан, поставља питања • отворен за различите музичке стилове	5. Усредсређеност • усмерава пажњу • потпуно је посвећен задатку • заинтересован је и укључен у активности на часу • слуша активно и пажљиво • прати инструкције	6. Истрајност • не одустаје лако • напредује током времена • користи време за размишљање • у стању је да прихвати сугестије
Креативност	7. Изражајност • одговара са сензитивношћу • показује енергију и интензитет при извођењу музике • потпуно је укључен • комуницира осећањима	8. Композиција и импровизација • спонтано импровизује • преузима ризик • даје изненађујуће или необичне изјаве • производи звукове на оригиналне начине • смишља песме	

Истраживања спроведена у оквиру развоја *D/M/T TAP* система понудила су значајне резултате од којих неке можемо издвојити као релевантне за нашу образовну праксу. Најпре, константно је праћен степен слагања између процена разредних наставника и експерата, након чега је закључено да обука значајно утиче на компетенције за препознавање карактеристика уметнички талентованих ученика. Конкретно, аутори наводе да су наставници већ након четири инструктивна часа били у стању да успешно препознају таленте својих ученика (Oreck, 2001). Други за нас важан резултат проистекао је из провере која се односила на валидност инструмента. Две године након обављене аудиције испитан је случајан узорак неидентификованих ученика, као и оних који су препознати као музички талентовани и упућени на похађање додатне музичке наставе. Нова провера ученика којима су систематски подстицане способности и вештине донела је боље процене свих индикатора, с једне стране. С друге стране, ученици који су остали неидентификовани, а који су били врло близу критеријума да буду препознати као талентовани, две године након прве аудиције имали су резултате попут просечних појединаца. Аутори сматрају да ови подаци чврсто поткрепљују чињеницу да се таленат мора препознати и развијати, како не би био изгубљен (Oreck, 2001).

Програм *MusicLink*

Програм *MusicLink* основала је 1992. године Џоан Хароутунијан (Joanne Haroutounian), најпре подстичући наставнике основних школа у Вашингтону да номинују ученике који потичу из породица са нижим економским статусом, а за које сматрају да су потенцијално талентовани за музику. Данас *MusicLink* функционише као фондација са Хароутунијановом као извршним директором, чији је циљ да деци која поседују музички потенцијал омогући адекватну музичку наставу, повезујући их са наставницима који су зарад програма вољни да своју финансијску накнаду редукују за минимум 50%. Фондација заузврат омогућава наставницима укљученим у програм набавку инструмената и материјала неопходних за одржавање наставе уз различите погодности (www.musiclinkfoundation.org). Од значаја је податак да је до данас више од 6.000 деце из САД-а добило одговарајућу музичку образовну подршку захваљујући овом програму.

За номинацију потенцијално талентованих ученика од стране основношколског наставника музике, разредног или приватног наставника, у оквиру *MusicLink* програма користи се скала процене под називом *Индикатори потенцијалног музичког талента* (Haroutounian, 2008), чијој је изради претходило анкетање и интервјуисање експерата у програмима за даровите и талентоване (посебно у уметничким областима), музичких педагога и психолога музике. Инструмент садржи десет критеријума, тј.

видова понашања чије присуство наставници оцењују на четворостепеној скали: (1) ретко или никада, (2) повремено, (3) често и (4) готово увек. Значајно је да је у оквиру ове скале процене остављено места за коментаре који у виду квалитативних карактеристика описују искуство у раду са појединачним учеником. Према наведеним критеријумима, музички талентован ученик:

- 1) памти и понавља мелодије,
- 2) одржава равномерну пулсацију и реагује на fine промене у ритму и темпу,
- 3) чује мале разлике у мелодијама, ритмовима и звуковима,
- 4) разликује појединачне звукове у контексту – идентификује обрасце, мелодије, инструменте у композицији или специфичне звукове из окружења,
- 5) изводи музику прецизно и са лакоћом, лако учи,
- 6) воли да експериментише за звуком – смишља песме, мења мелодије и ритмове,
- 7) свестан је благих промена у карактеру, динамици и боји различитих инструмената у музици.
- 8) показује лични израз код извођења и реаговања на музику, као и јаку повезаност са музиком,
- 9) истрајан је у музичким активностима – ради концентрисано, усмерено, поседује унутрашњу мотивацију,
- 10) настоји да уобличава музичке идеје – поставља високе циљеве и даје конструктивне критике везане за свој музички рад, као и рад других.

Хароутунијанова наведених десет критеријума сврстава у три категорије. Карактеристике наведене под бројевима 1 до 5 подразумевају процену музичког потенцијала и музичких способности. Док се прва четири навода односе на област перцепције музичког садржаја, пети критеријум обухвата репродукцију, тачније процену квалитета извођења музике у оквиру редовне наставе или додатних активности. Индикатори под редним бројевима 6, 7, и 8 спадају у категорију коју ауторка назива „креативном интерпретацијом” (Haroutounian, 2008: 21).² Последње две тврдње су општијег карактера и одражавају посвећеност музичким активностима и тежњу ка фином обликовању музичког израза.

Поред номинација наставника, програм узима у обзир и податке добијене од родитеља и деце. За номинације родитеља конструисана је четворостепена скала процене са тврдњама прилагођеним породичној

² У односу на израз *креативности* који се најчешће употребљава за означавање процеса компоновања и импровизовања, термин *креативна интерпретација* је ширег значења и обухвата компоновање и импровизовање, креативно слушање и креативно извођење музике.

музичкој средини (Табела 2), поред чега се од родитеља захтева и да опишу музичке активности у које је дете укључено ван школе, као и да дају мишљење о интересима и способностима свог детета.

Табела 2: Скала процене за родитеље у оквиру програма MusicLink (Haroutounian, 2013, према www.musiclinkfoundation.org)

Моје дете:				
1.	памти и пева мелодије са телевизије, радија, компакт дискова, касета и сл.	1	2	3 4
2.	реагује на ритам музике покретом, тапшањем итд.	1	2	3 4
3.	посебно је осетљиво на различите звукове	1	2	3 4
4.	запажа детаље у музичким одломцима и звуцима из окружења	1	2	3 4
5.	ужива у извођењу музике пред породицом и пријатељима, музику изводи са лакоћом	1	2	3 4
6.	ужива креирајући или експериментишући са мелодијама, ритмовима и звуковима	1	2	3 4
7.	свесно је промена у карактеру, динамици и звучању различитих музичких инструмената	1	2	3 4
8.	изражајно пева, креће се и реагује на музику	1	2	3 4
9.	показује фокусирану пажњу при слушању музике и музичким реакцијама	1	2	3 4
10.	ужива да дорађује музичке идеје	1	2	3 4

У оквиру програма понуђен је и упитник који попуњавају сами ученици и који, сем ако се ради о најмлађем узрасту, доприноси сагледавању дететових особина и интереса. Упитник садржи питања о евентуалном учењу музике у формалном и неформалном смислу, о поседовању инструмента, као и о додатним музичким активностима – учешћу у хору или оркестру. Од детета се захтева и да наведе три најдраже песме или композиције, да опише у којим музичким активностима ужива, али и да образложи своје остале интересе. Сви наведени извори података (процене наставника и родитеља, информације добијене од саме деце) коначно омогућавају експертима *MusicLink* програма да ученике са музичким потенцијалом „повежу” са адекватним наставницима музике и на тај начин омогуће правилан и континуиран развој њиховог талента.

Примери националних програма за идентификацију музичких талената у САД-у

Евидентно је да се, поред наведених, у оквиру америчког система основно-школског образовања примењује већи број специјализованих програма који за циљ имају идентификацију музички талентованих појединаца. Штавише,

различите савезне државе САД-а развиле су своје програме, који се (уз извесне разлике у конструкцији мерних инструмената и операционализацији примењених индикатора) ипак заснивају на заједничким принципима.

Програм који је објавио Сектор за образовање савезне државе Охајо (*Ohio Department of Education*, 2009) укључује три фазе. **Прва фаза** подразумева номинацију ученика који ће бити сагледани у процесу скрининга и не примењује се једино када скрининг обухвата све ученике једног разреда. Чек листу за номинације попуњава сам ученик, вршњак, родитељ или наставник. Она (пored области визуелних уметности, глуме и плеса) садржи пет жељених облика понашања у домену музичког талента: прецизно разликовање тонских висина, способност успешног понављања комплекснијих ритмова, демонстрацију надпросечне способности на инструменту укључујући и глас, висок степен музичке меморије и потребу за музичким активностима. **Друга фаза** се односи на евалуацију карактеристика номинованих (или евентуално свих) ученика уз коришћење комплекснијих и детаљнијих чек листа и скала процене. У самом издању садржај ових инструмената није наведен, већ се читалац/наставник упућује на њихов назив и издавача.³ Најбоље оцењени ученици усмеравају се ка **трећој фази** која подразумева процену музичког извођења кроз соло наступе или наступе у мањим групама, импровизацију, усмену проверу музичких способности (повнављање мелодијских и ритмичких мотива), рад у већим или мањим групама уз посматрање и слично. Аутори су са циљем повећања објективности пласирали четворостепену скалу процене музичког извођења (0, 1, 2 или 3 поена по тврдњи) где се сагледава и оцењује седам посебних карактеристика:

- *Ритам*: способност понављања ритмичких фраза уз задржавање стабилне пулсације
- *Мелодија*: успешност понављања мелодијских фраза у односу на број слушања и помоћ испитивача
- *Импровизација*: квалитет спонтаних музичких импровизација у односу на особе истог узраста и искуства
- *Изражајност*: испољена сензитивност у односу на захтеве музике
- *Ангажовање*: степен енергије, фокусираности и уверљивости при извођењу
- *Техника*: квалитет извођачке технике у односу на особе истог узраста
- *Укупна оцена извођења*: укупан квалитет извођења музике у односу на вршњаке

³ „Gifted and Talented Evaluation Scales (GATES)“, Pro-Ed, и „Scales for Rating the Behavior Characteristics of Superior Students (SRBCSS)“, Creative Learning Press (*Ohio Department of Education*, 2009: 11).

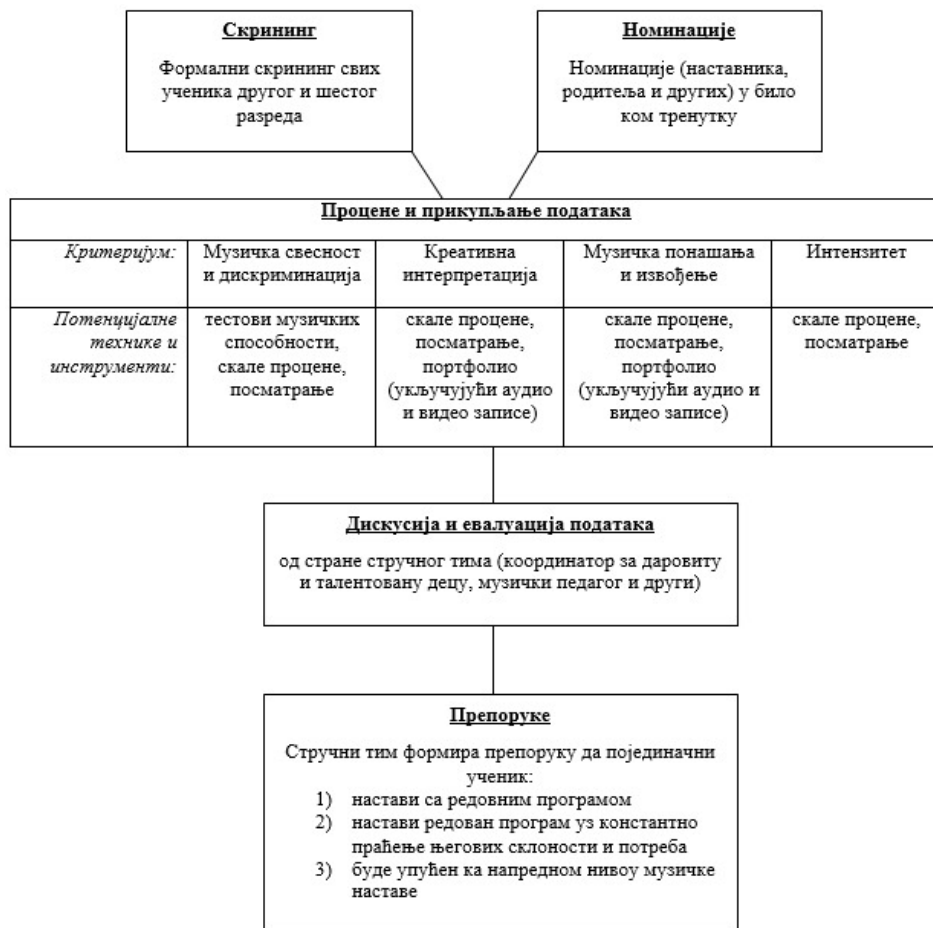
Други програм идентификације објављен у сарадњи са Асоцијацијом музичких педагога савезне државе Висконсин (*Music Identification Handbook*, 2008-2009) спроводи се у неколико фаза (Слика 1). Поред могућности да наставници, родитељи и други номинују потенцијално талентовану децу за детаљнија испитивања, аутори програма препоручују да се у току другог, а потом и шестог разреда, реализује формални скрининг свих ученика. Он укључује примену „образаца за бележење” (jot down form), скала процене и/или тестова музичких способности⁴. Управо ове тестове аутори сматрају значајним за откривање ученика са потенцијалним музичким талентом који свој дар не демонстрирају кроз извођење (*Music Identification Handbook*, 2008-2009: 10). Кроз наведени принцип номинација и скрининга, одређени број ученика усмерава се ка наредној фази која подразумева детаљнију процену њихових музичких карактеристика.

Друга фаза процеса ослања се на већ наведене ставове Хароутунијанове и подразумева препознавање карактеристика индикативних за музички таленат које су распоређене у четири категорије. **Музичка свесност и дискриминација** обухвата звучну перцепцију, осећај за ритам и осећај за висину тона, **креативна интерпретација** се односи на елементе музичког извођења као и на личну импровизацију и композицију, **музичка понашања и извођење** укључују свест о интеракцији слушаоца и извођача, што се одражава на поступке, али и на сам продукт извођења, док се **интензитет** као четврта категорија односи на особине као што су истрајност, мотивација и посвећеност. Подаци се у овој фази прикупљају путем тестова и скала процене (за наставнике, родитеље, остале одрасле и вршњаке), док значајне изворе информација представљају и „анегдотски подаци” и портфолио-материјали који могу да садрже аудио и видео записе вежбања, извођења и компоновања.

Прикупљене податке у наредној (трећој) фази анализира, дискутује и евалуира стручни тим који се састоји од координатора за талентовану и даровиту децу, музичког педагога, разредног наставника и директора школе. Значајна је препорука да се музички таленат сагледа у ширем смислу, тј да се узму у обзир различити музички жанрови (поред уметничке музике и џез, поп, рок, народна музика, алтернативна музика и друге) као и различити видови његовог испољавања: извођење, импровизовање, компоновање, критика и „интерпретативно слушање” (*Music Identification Handbook*, 2008-2009: 11). Флексибилност овог система огледа се у тежњи да се не формира непроменљив гранични скор, већ да се шире сагледају потребе ученика за богатијим музичким искуствима. Коначно, на основу добијених резултата стручни тим формира препоруку да појединачни ученик настави да похађа

⁴ У оквиру овог програма препоручује се употреба стандардизованих тестова Едвина Гордона.

редован програм, настави програм уз пажљиво праћење развоја његових склоности и потреба, или буде упућен ка напредном нивоу музичке наставе у оквиру своје школе или друге институције.

Слика 1: Приказ структуре програма за идентификацију музички талентоване деце (Music Identification Handbook, 2008-2009: 8)

Закључак

У уводном делу рада упутили смо на резултате истраживања који показују да постоји велики број музички способне деце која нису ангажована у музичким активностима, те се због тога њихов таленат не подстиче на адекватан начин. Са циљем формирања система идентификације који би био применљив у нашем образовном систему, анализирани су неки од програма који се користе на подручју САД-а. Анализа је указала на поједине елементе које у том процесу треба узети у обзир:

- Већина програма идентификације реализује се у неколико фаза. Прва фаза често укључује номинације наставника, родитеља, вршњака или саме деце, које треба да упуте на ученике са пожељним карактеристикама. Ипак, сматрамо важним да се у оквиру програма организује „скрининг” свих ученика једног разреда, како би се учили потенцијали и оне деце која свој таленат не испољавају кроз неки вид извођења музике, те која би због тога у оквиру номинација остала незапажена.
- У различитим фазама програма идентификације примењују се адекватни инструменти – чек листе, скале процене, тестови музичких способности и други. Иако прва фаза програма може да се заснива само на номинацијама, залажемо се за комбиновано коришћење инструмената. С обзиром на могућност да деца поседују музички потенцијал који се (још увек) не испољава кроз репродукцију, значајно је укључити и процену музичких способности кроз примену одговарајућих тестова. У оквиру наших ранијих истраживања већ је конципиран и проверен временски економичан инструмент за процену базичних музичких способности, те би се његово коришћење могло узети у обзир (детаљније у: Nikolić, Blažič i Kodela, 2016).
- Један од резултата анализе програма показао је да обука има значајан утицај на компетенције за препознавање карактеристика уметнички талентованих ученика (Oreck, 2001). Имајући овај податак у виду, било би корисно иницирати програме стручног усавршавања за наставнике разредне наставе у нашем образовном систему, који би били усмерени на препознавање карактеристика музички талентоване деце.
- Једна од значајних препорука проистекла из анализе програма говори да је при подстицању музичког талента пожељно узети у обзир различите музичке жанрове, као и различите видове његовог испољавања (*Music Identification Handbook*, 2008-2009). Добро би стога било да се и у оквиру нашег система образовања неговање музичког талента не посматра једино кроз формално учење инструмента у музичкој школи. Постоје ученици који не желе да се баве (једино) уметничком музиком, те би и њихова интересовања било значајно подстицати у оквиру различитих музичких активности у школи или ван ње.

Имајући у виду наведена искуства, сматрамо значајним да се осмисли, креира, и у пракси провери програм идентификације који би био имплементиран у систем основношколског образовања у Србији. Скрининг свих ученика једне генерације уз проверу њихових музичких способности могао би да има позитиван утицај на откривање музичког потенцијала деце, као и на њихов даљи музички развој. Претпоставка је да би примена оваквог програма идентификације позитивно утицала и на систем музичког образовања

у Србији, и то од основних музичких школа прогресивно ка вишим нивоима, будући да би већи број деце са музичким потенцијалом имао подстицај и прилику да приступи пријемном испиту за упис у музичку школу.

Литература

- Bogunović, B. (2010). *Muzički talenat i uspešnost*. Fakultet muzičke umetnosti, Beograd. Institut za pedagoška istraživanja, Beograd.
- Haroutounian, J. (2008). *Kindling the Spark: Recognizing and Developing Musical Talent*. 10th Asia-Pacific Conference on Giftedness, Singapore. Pristupljeno: 09.12.2016., <http://hkage.org.hk>
<https://www.musiclinkfoundation.org> – Фондација MusicLink
- <https://zmbss.org> – Заједница музичких и балетских школа Србије
- Mirković-Radoš, K. (1998). *Psihologija muzičkih sposobnosti (drugo izdanje)*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- Music Identification Handbook for Educators, Coordinators, and Administrators in Wisconsin Public Schools*. (2008-2009). Wisconsin Music Educators Association. Pristupljeno: 02.03.2018., <http://www.wmea.com>
- Николић, И. (2017). Процена музичких способности у процесу идентификације музички талентованих ученика млађег школског узраста. *Годишњак Педагошког факултета у Врању, VIII(2)*, стр. 299-309.
- Nikolić, I., Blažič, M. i Kodela, S. (2016). Temeljne glasbene sposobnosti učencev kot dejavnik prepoznavanja glasbenega talenta. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 31(3-4), str. 3-20.
- Николић, И. и Кодела, С. (2015). Тест музичког слуха Микела Велентина – карактеристике и могућности примене. У: С. Маринковић и С. Додик (ур.), *Традиција као инспирација*, тематски зборник са научног скупа „Владо Милошевић“, Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци, Академија наука и умјетности Републике Српске, Музиколошко друштво Републике Српске, стр. 616-625.
- Nikolić, I. & Kodela, S. (2016). Musical creativity – constitutive element or product of musical talent development. *Facta Universitatis, Series Visual Arts and Music*, 2(2), pp. 85-92.
- Nikolić, I. i Kodela, S. (2018). Motivacija kao faktor razvoja muzičkog talenta. *Muzika*, XXII(1), str. 74-91.
- Ohio Department of Education. (2009). *Identification of children who are gifted in music: implementation handbook for educators*. Columbus, Ohio. Pristupljeno: 04.03.2018., <http://www.oagc.com/files/Music.ID.Handbook.pdf>
- Oreck, B. (2001). *The Talent Assessment Process in Dance, Music and Theater (D/M/T TAP): New Research on the Assessment and Identification of Talent in Young People*. Pristupljeno 24.08.2017., <http://barryoreck.com>
- Oreck, B., Owen, S. & Baum, S. (2003). Validity, Reliability, and Equity Issues in an Observational Talent Assessment Process in the Performing Arts. *Journal for the Education of the Gifted*, 27(1), 62-94.
- Radoš, K. (2010). *Psihologija muzike (drugo dopunjeno izdanje)*. Zavod za udžbenike, Beograd.

A REVIEW OF THE POSSIBILITIES FOR IDENTIFICATION OF MUSICALLY GIFTED CHILDREN IN THE CASE OF STRUCTURED PROGRAMS IN US

The education system of Serbia enables musically gifted children to realize their potential appropriately since there are a great number of properly located elementary music schools. However, the results of the research conducted in 2015, whose sample comprised 514 lower-grade pupils, showed that the majority of musically gifted children neither attended music schools nor were included in any of the extracurricular musical activities determined by the system of education (more in: Nikolić, 2017), which emphasizes that there are inadequacies in the process of recognizing musical potential. The aim of this paper is to describe and analyze the structured programmes of musical gift identification, created in the United States of America, whose elements and principles might be useful in establishing the system that could be applied in our country. That would make the recognition and encouragement of the musical talent in children come to fruition rather soon.

Keywords: musically gifted children, structured programs, US, identification of musically gifted children